

Jak přistupovat ke vzdělávání dětí s autismem

Mgr. Jaroslav Kunc

Co je to autismus?

- Autismus je jednou z nejzávažnějších poruch dětského mentálního vývoje. Jedná se o vrozenou poruchu některých mozkových funkcí. Porucha vzniká na neurobiologickém podkladě. Důsledkem poruchy je, že dítě *dobře* nerozumí tomu, co vidí, slyší a prožívá. Duševní vývoj dítěte je kvůli tomuto handicapu narušen hlavně v oblasti komunikace, sociální interakce a představivosti. Autismus doprovází specifické *vzor*ce chování.

Vzdělávání dětí s poruchami autistického spektra

- Klasifikace nemocí, která rozlišuje tyto kategorie mentální retardace:
- F70: lehká mentální retardace (IQ 69 – 50)
- F71: středně těžká mentální retardace (IQ 49 – 35)
- F72: těžká mentální retardace (IQ 34 – 20)
- F73: hluboká mentální retardace (IQ 19 – 0)
- F78: jiná mentální retardace
- F79: nespecifikovaná mentální retardace.

Děti vidí, slyší, rozumí!

- Prvořadá nutnost je vyšetření dítěte u očního lékaře, vyšetření sluchu a neurologa.
- Údaje získané při vyšetření vytváří dohromady obraz případného poškození nervového systému – porucha sluchu, zraku, hmatu, čichu nebo chuti vypovídají o poruše příslušných nervů!
- Pokud je u dítěte diagnostikován PAS, pak by tato vyšetření mělo mít v kartě!
- Požádat školu(rodiče) o důležité záznamy ze zdravotní karty, doporučení SPC, zprávu SPC!

Organizační zajištění

Jednotlivé typy školských zařízení:

- školy samostatně zřízené pro děti a žáky se zdravotním postižením (pro zrakově postižené, pro sluchově postižené, pro tělesně postižené, pro žáky s vadami řeči, školy pro žáky s mentálním postižením)
- školy běžného typu (žáci s PAS zařazení do inkluzivního vzdělávání)
- Aspergerův syndrom
- Vysoce funkční autismus
- Od 1.9.2016 jakákoliv forma
- Možnost vytvoření autistické třídy (4 - 6 dětí)
- Míra těchto potřeb je specifikována v doporučení z vyšetření školského poradenského zařízení (uvolněn z TV)

Spektrum autistických poruch

Dezintegrační porucha

- V několika málo měsících dochází ke ztrátě dovedností, ochuzení nebo ztrátě jazyka, změny chování, celkové ztrátě zájmu o okolí.
- Po období normálního vývoje dítěte, které trvá minimálně dva roky, nastává z neznámé příčiny regres v doposud nabytých schopnostech.
- Vývoj je prokazatelně v normě ve všech oblastech, tzn. že dítě ve dvou letech mluví v krátkých větách, sdílí pozornost, přijímá a iniciuje sociální kontakt, gestikuluje, je přítomna napodobivá a symbolická hra.
- Nástup poruchy je udáván mezi druhým a desátým rokem věku.
- Zhoršení stavu může být náhlé nebo může trvat několik měsíců a je vystřídáno období stagnace.
- Dítě se zhorší v komunikačních a sociálních dovednostech, často nastupuje chování zcela typické pro autismus. Po tomto období může, ale také nemusí, nastat opětovné zlepšování dovedností. Normy není již nikdy dosaženo.
- Nutno zachytit nástup regrese a změnit styl práce s dítětem. Dítě samo neví, co se s ním děje! Při pokračování výuky dosavadním způsobem (tempem) může mít za následky silné záchvaty křiku, ničení věcí, sebeubližování, ubližování.

Rettův syndrom

- Vyskytuje se pouze u dívek. Časný vývoj je většinou normální asi do 7. až 24. měsíce věku, potom dochází k částečné nebo úplné ztrátě získaných manuálních a verbálních dovedností, společně se zpomaleným růstem hlavy.
- charakteristická je ztráta funkčních pohybů ruky, stereotypní krouživé svírání ruky (jakoby se myla), nedostatečné žvýkání, časté nadměrné slinění s vyplazováním jazyka.
- Po 7. roce se jejich chování mění, chtějí komunikovat a jsou velmi sociální. Jen velmi obtížně je možné stanovit jejich intelekt, neurologickým aspektem je zpomalení růstu hlavy a mozku.
- Téměř všechny případy doprovází hluboké mentální postižení, byly však popsány i případy nadaných dívek – v některých případech se dokonce zachovala i řeč., dívky neuchopí předměty, nemluví, ale rozumí. Komunikují hlavně očima.
- přidružují somatické obtíže, dochází k vybočení páteře, později se vyvine rigidní spasticita, patrná více na dolních končetinách. Obvykle před osmým rokem života se objevuje i epilepsie.
- Pokud v průběhu 7 – 8 roku začnou padat dívky předměty z rukou a bude mít problém je znovu uchopit, okamžitě na neurologické vyšetření!

Atypický autismus

- Je pervazivní vývojová porucha, která se liší od autismu buď dobou vzniku nebo nenaplněním všech tří sad diagnostických kritérií.
- Chybějí poruchy jedné či dvou ze tří oblastí psychopatologie požadované pro diagnózu autismu.

Aspergerův syndrom

- Sociální abnormality jsou výrazné jako u autismu.
- **Egocentrismus**, provázený malým nebo žádným zájmem o navazování kontaktů s vrstevníky. Osamělé aktivity a komunikují zvláštním způsobem.
- **Sociální naivita**, důsledná pravdomlupnost, šokující poznámky, se kterými se děti či dospělí obrací na úplně neznámé osoby.
- **Motoricky neobratné**, více bývá postižená hrubá motorika. Problémy s jízdou na kole (plavat, bruslit či lyžovat).
- **Výrazně nadané** (naučí se samy číst, rozeznávají brzy číslice či písmena, umí citovat z encyklopedií, hrají šachy, ovládají počítač, mají vynikající mechanickou paměť)
- **Problémy v chápání sociálních situací**, obtížně se vžívají do myšlení a pocitů druhých lidí.
- Mají potíže chápat humor, ironii, metafory, nadsázku.
- **Samotáři** nebo se chovají natolik odlišně, že nejsou ostatními dětmi přijímány. Často bývají velmi neobratné, mívají potíže s psaním a tělocvikem.,
- **Hyperaktivita, poruchy pozornosti a nedostatečná kontrola emocí**. V dospívání trpí depresemi, mají sklony k sebepodhodnocování. Chovají natolik odlišně, že nejsou ostatními dětmi přijímány.
- jsou označováni jako sociálně handicapovaní

Dětský autismus

Zvláštnosti a projevy chování u dětí s autismem

- ***Postřehy v komunikaci***
 - . Nereaguje na své jméno
 - . Neříká, co chce
 - . Opožděný vývoj jazyka
 - . Nereaguje na pokyny
 - . Někdy působí dojmem, že je neslyšící

Dětský autismus

- ***Postřehy v sociálním chování***
 - . Chybí sociální úsměv
 - . Raději si hraje o samotě
 - . Je velmi samostatný
 - . Špatný oční kontakt
 - . Působí, že žije ve vlastním světě
 - . Nezajímá se o ostatní děti
 - . Ostatní lidi dokáže ignorovat

Dětský autismus

- ***Postřehy v chování***
 - . Záchvaty vzteku
 - . Hyperaktivita
 - . Neví, jak si hrát s hračkami
 - . Zabývá se určitými věcmi stále dokolečka
 - . Chodí po špičkách
 - . Fixace na určité hračky
 - . Reaguje přehnaně na určité materiály či zvuky
 - . Zvláštní stereotypní pohyby

Vzdělávání dětí s PAS projevy chování

Oblast sociální - možnosti

1. Nevyhledává, nekomunikuje, neraduje se
 2. Chce navázat, ale nepřiměřeně
 3. Závislý na režimu (napomíná)
- Projevy před: nervozita, pohybová nervozita, oční neklid, neúsměv, dotyk
 - Projevy po: pláč, křik, konflikt s neznámou osobou

Vzdělávání dětí s PAS

projevy chování

Oblast emoční - bývají často projevem ze strachu z

- nepřiměřené situaci
- střídání nálad
- neschopnost vyhodnotit situaci
- absence vyjádřit své city k

Vzdělávání dětí s PAS

projevy chování

Představivost

- naprostá absence, jednají dle zažitých vzorců a postupů
- impulsivní jednání
- pasivita (okamžitě změnit úkol, činnost)

Vzdělávání dětí s PAS

projevy chování

Smyslové reakce

zrak - Oční kontakt nulový (nevidí vás)

- věci si prohlížejí s neobvyklých úhlů
- nepředvídané reakce na světlo - tmu
- Dívej se na mne! Nefunguje. Riziko.

sluch – Negativní reakce na rozkazy, povely, vlastní křik

- zvuky pily, hasičské auto, ambulance
- zakrývání uší, nervozita, hledání úkrytu, křik.

čich – Individuální reakce

- předem zjistit, návštěva ZOO, koňské jízdárny, chlór, desinfekce.

hmat – Individuální

- problém v úchopu tužky, štětce, příboru.
- strach se něčeho dotknout.

Vzdělávání dětí s PAS

projevy chování

Motorika

- Špatná koordinace pohybů
- Nezvyklé pohybové projevy
- Nepřiměřené reakce na změny!!!!

Nespecifické projevy chování

Faktory ovlivňující úspěšnost

Osobní dispozice žáka

- Duševní nevyrovnanost (střídání emocí, strach z neznámých prostor)
- S místnostmi, kde bude probíhat výuka, by se měl seznámit před oficiálním zahájením výuky.
- Vysoká míra agresivity = reakce na nepřiměřený tlak. Nutnost navozování umělých situací, které postupně situaci uvolní. Může nastat nečekaně!
- Problémy s komunikací.
- Neschopnost podřídit se autoritě učitele!
- Pokud nebude mít zpětnou vazbu, která mu bude srozumitelná, ocitá se ve stresové situaci, která zpustí vlnu projevů (bouchání do stolu, ...) až k záchvatu.

Faktory ovlivňující úspěšnost Osobní dispozice žáka

- .uspořádání prostoru
- .struktura času (piktogram „plavání“)
- .pravidelný řád (dodržovat režim)
- .vysoký počet dětí (přiměřený kontakt s vrstevníky)
- .střídání asistentů (vždy pouze jeden)
- .absence společenských norem, zažitých pravidel

Prostory - šatna, WC

- .časová náročnost příprav na výuku (asistent pedagoga)
- .pedagog sám (neznalost, odbornost) **dvě cesty**

POCITY DÍTĚTE SE MOHOU OD POCITŮ A DOJMŮ RODIČŮ LIŠIT!

Metodika práce s žákem s PAS

Co si musíme uvědomit?

- autista v počáteční fázi nerozlišuje náročnost úkolů (to je naše výhoda)
- neumí sám vyhodnotit a pracovat s nabytými zkušenostmi (odměna musí následovat i za „opakované“ učivo)
- pozor na kontakt rukou – pohlazení, následuje úsměv i hmotná odměna, postupně omezujeme jen na pohlazení a úsměv
- osobnost učitele (ve shodě s asistentem)

Metodika práce s žákem s PAS komunikace

Co si musíme uvědomit?

- Nechápou pojem slova
- Nechápou význam slova
- Nechápou smysl a účel komunikace

Metodika práce s žákem s PAS

formy a metody komunikace

Verbální

- jasné, výstižné, zřetelné (méně je více), postupně narůstající
- gesta - musíme nejdříve přečíst „řeč jejich těla“, to, co už mají zažité (asistent – škola))
- i přes slabý zrakový kontakt vše vnímají
- vaše projevy (opakují i negativismy)!
- nebezpečí kolektivu

Metodika práce s žákem s PAS vyučovací proces

- Žák pasivní, žák aktivní, žák nezvladatelný- u PAS kombinace
- Skupinové vyučování x individuální
- Mají strach, nepřihlásí se, vyskočí, bouchne, dojde až k učiteli, udeří do zad, výkřik.
- Pozor na opakované napomínání! Upozorňovat gesty (prst na ústa, ukazovák hrozí, naznačit očima).
- Pozor na vyřčené hrozby, které nejsou uskutečnitelné (Ještě jednou to uděláš tak, Dávej pozor – jinak,)
- Situace kdo z koho (ignorovat, pak hrozba, dodržet).
- Vyběhne ze třídy - bazénu, co nejdříve zpět!
- Jakmile jednou povolíte, bere to jako vítězství a v další situaci nebude chápat, proč mu to teď zakazujete, když jste to před tím povolil.

Metodika práce s žákem s PAS

struktura hodiny

zásady

- nešetřit pochvalou
- jasné, srozumitelné
- citlivá práce s chybou (reakce na chyby jsou nepřiměřené – pláč, ztráta zájmu, útěk, poškození věcí), ale upozornit musíme
- dbát na posloupnost
- správné zapojení asistenta

počáteční výuka předmětů *tělesná výchova*

- Neobratnost, špatná koordinace pohybů
- Problém s rovnováhou
- Strach, nezájem
- Nesprávné vyhodnocení situace
- Ukázka, trpělivost, opakování, pochvala
- Problém se skupinou a soutěživostí
- Úzkostlivý na bolest x chybí pud sebezáchovy
- Poučení kolektivu
- Dozor asistence

Metodika práce s žákem s PAS

- Děkuji za Váš čas a pozornost.

Olomouc, 26. října 2017